

3 2 2 c

సామెతలు

భూతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక
సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 9

రాజ్యం హింద్రవరము 1-6-1986

సంచికలు 14, 15

—* ఈ సంచికలో *—

1) చిత్రభాతము - నాటకీయత.	పేజీ	1
2) తాటకవధ ఘట్టము - వెనుగు రామాయణము.		5
3) సాంస్కృతికమార్గ చాటుకవిత్వము.		8
4) మరల నిదేల రామాయణం ఇక్కడో...!		11
5) జోలసాటలు - సాంస్కృతిక మాధుర్యము.		18
6) హరిక - పితృముఖం పే కాక - వితానధూన్ వల్లభుడు కూడ.		15

ఇందులోని అంశములలో కొన్ని భాగాలు ముందు కవిత్వము, పద్యములు వైచిత్ర్యము, శ్రీ శివనంజని శతక
సాంస్కృతిక, జా. నాటకములు, కవిత్వములను ముద్రణము చేయబడినవి.

1, 16 పేజీలలో ప్రచురింపబడినవి.

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

విడిప్రతి 60 పై.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6-00.

అందగును పునర్జీవితులగుటతో కావ్య నాటకము సహస్రైవ నింగును.

ii. సంభాషణ నిర్వహణ :- కథ యందు 'పాత్రలు' ప్రధాన భూమికను నిర్వహించును. పాత్రలకు సంభాషణ చాతుర్యము అవసరము. ఈ పట్టున పాత్రోచిత సంభాషణ కథను తీర్చి దిద్దును. కవి నేర్పును బట్టి పాత్రల సంభాషణ యుండును. పాత్రల సంభాషణను బట్టి శ్రవ్య కావ్యము దృశ్యకావ్య గౌరవము నందగుచుకొనును. చిత్రభాగము నందు పాత్రల సంభాషణ క్రమముతో పలుపోకడలు గలవు. ఈ సంభాషణ శిల్పము కావ్యమున నాటకముగ గూడ నిండినది. ఇందలి సంభాషణములతీరులు:-

1. స్వగతము :- తనలో తాను మాట్లాడుకొనుట, నిన్ను చెప్పెద ననెడి శ్రీకృష్ణ ప్రలిట్టను నారిన దెలిసినగా వినిన చెతుకనుడు భీమాకాంతుడై తనలో తాను చింతించు నవసరమున ఈ 'స్వగతము' గలదు.

ఏటికి వేటబోయి తిరు
నేటికి మాయపుర దేదెగంటి? నే
నేటికి దానిం బట్టి కొన
నేటికి నెక్కితి నిత్తెలుగు నా
నేటికి పచ్చె నివ్వెడిక

నెవ్వని పాదము పట్టికొంగ నీ
వేటయు నన్ను బాండు పృథ
వీపతిభంగి గలందె నైనమా! 5.65.
ఇంకను - 1-38; 2-46, 47, 48.
3-42, 66.

2. నుత సంభాషణ :- తమ కావ్య ర్థము ఇతరులను వినియోగించుకొను సమయమున నారిని పొగడుట.

తుల్యని తపమునకు విఘ్నమును కలిగించుమని దేవేంద్రుడు ముచ్చఠాదులను దిలిపించి, మన్మథుని పంక్రమమును పొగడు పట్టున ఈ నుత సంభాషణము గలదు.

హరి హర కమల భవానుల
సగవ గోనక కామ నీకు సాహస్యమునీ
శివులను జముందు దనఁగా
సగకా నోకాంతి కాన్తిసంభవ తలఁచన్.
2-83

ఇంకను - 2-78-82; 2-83-92.

3. అనున మాతృక యి :- అన గీదాయు. అలిగిన ప్రేమనీని ప్రేయిడు మిట్టగించి, ఆమె అంకితు కావలయును అని తెలిసికొనుట. పాలోమి యొకరించిన ఆకమానమునకు క్రుంగుదున్న సత్యను సమీపించి, క్రిష్ణుని దామె గు లు తాదామును అడగి వెదకికొను తావున నిట్టి సంభాషణ ము గలదు.

హం యగ్గామినీ శో కన్య యను నీ
వాంఛ పూర్ణాత్మవై
పరదానందునఁ బొంద నేమి నెచు మా
పాలోమి కన్యగిని? యె
దళికిం బేమియుఁ జేయకొ మచటి కాం
తెల్ నమ్మ నెగ్గాం గో
కరిగెన్నమ్మయు గావవింపకొకొ నె
య్యం గొప్పగా నానిని?
- అని క్రిష్ణుడు శత్రువు అనున బాలచ
నాడు.
6-112

4. ఎత్తిపోడుప :- పోలన చెయుదు మాట్లాడుదు. క్రిష్ణుని పరాక్రమమును అక్రూరుడు చెప్పగా వినిన సు.నొక్కనుడు క్రిష్ణుని విషయమై పోలన గా మాట్లాడు వదనమున నొగలదు.

ఏమేమీ హరి శూరుఁ డంటి నిజమా
నే యాజరాసంధుఁడు
గ్రామ ప్రక్రియ, జుట్టికొన్న, చురుకు
దర్పించు డిందెన్ నమి
శ్శీమం గా మననుండు ద్రోల గుహఁ బొ
చ్చెన్ జూడఁగా నిన్నఁగా
నా ముంజేతుల కంకణములకు న
ద్దంబేల యక్రూరకా!
ఇంకను - 6-63; 6-140.

5. ఏకత్రసంభాషణ :- ఎనుటి వారి జనాబు నాశించకయే మాట్లాడుదు. హయా శూరము కథగోపించిన నతు నినుని సమీపించి, నాగు దాతనితో 'శూరము యొక్క విచిత్ర గమనము' నకు కావలయును తెల్పి నేడునే నిష్క్రమించును. ఇటు నాగుడు రజునుట్లాడుటకు ఆచకాశము నీయకుండ వెడలిపోవుటచే దీనిని 'ఏకత్రసంభాషణ'గా పేర్కొన వచ్చును.

నా గుఁ డెగుఁచి గని
నాగున కట్లను నో మహేశ యీ
హయా మిట్లు ఎన్నుఁ గొని
కమ్మట యొందు విశ్రాంత గాగు బ్బి
నాగుకు డెక్కు శ్రమ
కందుల నన్నిటికె యీ కావల
గా నుఁ జేర్చు నింక నొక
కావల నన్నకు చిత్త మింతయున్.
6-39.

6. గోనపుండు యి :- ఎనుటి వారి హయా నీచుని కన్నపెట్టుగా కోపముతో మాట్లాడుదు. గోనపుండుగా మచ్చిన గోనపుండు గూడక సకల చందల సమయల కర్తవ్యమునను కన్యకుని హయాకు గోపించి, వీరగోపముగా ముసంగించినాడు. దానికి కోపించిన క్రిష్ణుని గోనపుండు పరాభాషణ చేసెను:-
కోకిల ద్రోక్కు న భుజ గేండు వీరకపటలు
కునచి పెళికిన సింగింబు కొద సుహృద్దీ-
దండ తాడన కుపేహోగ్ర పుండకీ
కంగం కన్యకుండు గోపించి పలిక నిట్లు.
6-167.

వినుడీ మున్నొక్క నీకు
కనులంపెద నంటినిపుడుధర్మతనయు నొ
క్కని డించి సంగర స్థల
మున నందఱు గ్రంతుఁ జక్రమునఁ
జిత్రముగన్. 6-168

7. రహస్య సంభాషణ :- సంభాషణ రహస్యముగా నుండుట. కన్యగనే ఉపాకన్య గర్భమునుధరించినదను విషయమును

తెలిసికొనిన అంతఃపురపరిచారికలు బాటు నితో ఏకాంతమున సంభాషించు తావున ఇది గలదు.

భానుని కిరములకున్ సోమ
భానునికి రిములకుమంద పరమనకుఁజూన్
రాని భవద్భూహమున ర
క్షోనాయకి యుగకు నిపుడు మాతేర్చుడి
యెన్. 5-1-2

8. కుశల పూర్వకము : ఎవరో పోతే కేనుమునుఅడిగి తెలిసికొనుట ముఖ్యమే. అందును కార్యక్రమము కచ్చి న పు ము జొలక కుశల ప్రశ్నల గురువంత ముండుట సహజము. అందుగాగో కచ్చిన అక్షరాలని. గృహము కృష్ణాదుల కేము సహజములును చేరు చేయడ లక్ష్యం తెలిసికొనుట సంప్రదము.

కాకిన్ నేను మె సేకర న్యుదమ నా
త్వకాన్యం తోచుచును
పరిణామందున నున్న నాక నకుఁజూన్
ప్రకృష్టముచున్ సాంబడున్
దకుఁడున్ వెదముతోఁ జెలంగు న నా
గ్రజేజీన్ లెస్సయే
రకణీ సంఘము సంసారాదక ని
ర్యక్తి క క్షు నె - 6-1-3

iii పూర్తి స్వభావోన్మీలకము : గురువును స్వభావములకు తెలిస విధముగా పూర్తియ అయిన గురువును లందు సేనమై కిథను నిర్వహించు కలెను. అప్పుడే కావ్యమునకు సజీవిత్యము కలుగును. 'పెద్దన ప్రకరణము, రామ కృష్ణుని 'నినిమిత్త' తిమ్మన 'వ్యభిచారి' మో నూనె సుగాత్రి, మున్నగు పాత్రలు నేటికని సజీవములై నిలిచిన వనిన ఆయాపాత్రలను వారు చిక్కిగా నిర్వహించుట కలననే, చిత్రభాగిమునందు శ్రీకృష్ణుడు, చితుర్థుడు, ధర్మరాజు, అర్జునుడు ముదలగు పురుషపాత్రలు, శశీదేవి, సత్యభామా, ఉపాకన్య, గంభ, చిత్ర రేఖ అను స్త్రీ పాత్రలును గలవు.

శురుష పాత్రలలో చతురముడు చిన్మగణీయునుగా తీర్చబడినాడు. ఇతేం పూర్వం గీటుమిగి గలకాణముల నానందు అయి వినుటతో నాతని జ్ఞాన క్యోతకి మరచుకొని. ఈ చతురముని అడుగు గాడ లుల నాంధ్ర నాపమంత్రి కన గురుని కవలంపినాడునుకొక మును. (స్త్రీపాత్ర లలో చిత్రభామ 'పనిపెట్టకలె' అనము కలముని శ్రీతింజుట ముగించుచు దగు మును.

చిత్రభామ నిలగా వస్త్ర మునన్మ కొనిన చిత్రభామను కందలి నానంధుల సుమన్మయమును పొలకంపును.

నానంధులు నాందీ ప్రస్తావనలతో ప్రాంగంపును. ఇప్పుడేకనా స్తుతి : శుభభక్తి కర ప్రాంగంపు పద్యము పేర్చుచును ముతించు.

అప్పుడును సారజాత కలిలా
స్వభావ కలండు చే
పాన మోలుణి ప్రభానుచి నా
కాంధోళి చుద్యద్దయా
శిలన్ శృంగురకృష్ణులకు గుణా
శిక్ నాది నాంధోసభ
ప్రాతేమన్మతి బద్దన ప్రభు సము
ప్రకృష్టముతుంజీయులన్ పి. 2

ఇంక చేవణి మాలి మణి ప్రభానుచి నానాంధోళి ముడ్యద్దయా శిలన్ ... సము శ్రీయుతుంజీయులన్' అను నాకవ్యమున నాందీ లక్షణమును కావ్యాను సూచన నూచిరము. చిత్రభాగత కావ్య మున ముందు ముందు చేవేంగుడు. ప్రహ్లాద, ఉత్తరుడు ముదలగు దేవగణములు శ్రీకృష్ణుని వేలించు చేది నా యొక సంవి ర్భమున గీటుమినింది. ఆతనిని నుతించుట గలను. ఇటు 'చేవణిమాలి మణి ప్రభాను చి' నానాంధోళి ముగిలదు. ఇటు 'చేవణి మాలి మణి ప్రభానుచి'గ పానాంధోళి ము విష్ణువు అనుటలో ఆ అర్థము స్ఫురించు చున్నది. తరువాత 'ఉద్యత్ దయా శిలన్ ... పెద్దన ప్రభు సము శ్రీయు

తుంజీయులన్' అను వో శ్రీకృష్ణుని దయా కలన సుగురున మహారాజు, వాండవులు, కావ్యము. పునర్జీవములగుట. వారు సమగ్ర శ్రీయుతులని చే చితి నానాంధోళిములను వెడలుట అను అంత ము స్ఫురించుచు ఇ నాంధ. ఆకస్మిక ముగించు నున్నది.

ప్రస్తావన : 1. గురుని గురించి, ఆతని కృతిపతిని గురించి ప్రస్తావన గలను. ఇందు కవి కృతిపతి కంతమును కల్గించుచు 'మన్నెచిత్త కావ్యకిన్యకా కింకర ములక ము' అను చానం బగు దడిచు కంకర పంపు' (1-21) అని పేర్కొనినాడు.

దీనిని ప్రస్తావనగా పేర్కొన కచ్చును. 'నూనా నూనా ప్రయోగముతో కవియే నూనానూనూగా నూచిరును. తరువాత నూనుడు. శుక మోగి ఈ కథను నడిపిరి.

అప్పుడను పరిపరణాభివ్యక్తిగా నా నూనానూనూ విత్ర భాగతంబును మహా పురాణంబునకుం ప్రాంగంపు బెట్టిరనిన ... అనుటలో నూనానూనూ కవియే చుగుచున్నాడు.

కావ్య ప్రాంగంపు ముగిల నాటకచ్చా యలు ఇవి. నాటకమున ఇతి వృత్తము పంపు సంఘులచే విభజితము. ఇవి పంచా కన్యలు. పంచాగ్ని ప్రకృతుల కల మక వలన వీర్చుచును.

పంచాకన్యలు ఆ ప్రకృతులు సంఘులు
1. ప్రాంగంపు చీజము ముఖ
2. ప్రయత్నము బిందువు ప్రతిముఖ
3. ప్రాప్త్యాక పనాక గర్భ
4. నిరుత్పాప్తి ప్రకర అవమర్మ
5. ఫలాగము కావ్యము నిర్వహణ

1. ముఖనంధ:- ప్ర గాన ఫల ప్రాప్తిని గురించిన వీరానుగుణమును ఉత్సాహము ప్రాంగంపు. ముదట కొంచెముగా నాట బడి, రెండువరి పు విధముగా విస్తరించి ఫలాగసానముగా నుండునది. చీజము నానాగ్ని రససంభవ ముగు చీజ సముత్పత్తి

కావ్యమునం చెచ్చట జరుగనో ఆ కథా భాగము ముఖ సంధి యనబడును.

కావ్యములో వీర అద్భుత రస సమ్మేళన మున్నపుడు బీజ, బింగు, కార్యములు వీర రస సంబంధముగను, ఫలా గమము అద్భుతరస సంబంధముగను నుండును. చిత్రభాగతము నందు నాచుకుడు ధర్మజాడు. ఇందలి ప్రధాన కార్యము 'శరణాగత రక్షణము'. కావన బీజము తిన్మృఖముగ నుండ కలెను.

అనునడు చతుర్థినునకు అభయ మునగి, ధర్మజుని యొద్దకు తీసికొనిరాగా అతడు ఆరాజును కాక బూనుట ఇందలి బీజము. పాండవ కౌరవుల కిలముకి కు కాణమును తెలిసి కొని రమ్మని శ్రీకృష్ణుడు అక్రూరుని హస్తినాపరిక పంపెను. అక్రూరునితో, చతుర్థినుని విషయమై ధర్మజునియు సంభాషణ గావించిరి. అది శరణాగతరక్షణమునకు సంబంధించినచై కావ్యము నందలి ప్రధాన కార్యమునకు ప్రారంభముగా చెప్పబడినది.

బీజాంధములు నాయకుని యందు గల వని చెప్పవచ్చును. ఈ ముఖసంధ యందు ప్రధాన వాత్రలన్నియు ప్రత్యక్షముగనో, పరోక్షముగనో, వచ్చినవి. ఇది నానాసాత్రయము.

2. ప్రతిముఖసంధ:- ఆవాంతరి సంఘటనలచే ప్రధాన ఫలమునకు ఆటంకము లేకుండునట్లు చేసి, ప్రబంధ సహస్తి పర్యంతము నిలుచునగి ఓంగువు. ఫలప్రాప్తి ఆగోచరము కాగా తత్ఫలార్థమై మిక్కిలి ఉత్సాహమును చూపుట ప్రయత్నము. ముఖసంధలో నిష్పన్నమైన బీజము కాశతరములచే మగుగుపడనచో ఆబీజమును మరల సుస్పష్టము చేయు కథా భాగము ప్రతిముఖసంధ యనబడును.

అక్రూర రాయబారము ధర్మజుల శరణాగతరక్షణ కర్తవ్యమును గురుకు

తెచ్చినది. ఇది బింగువు. వెంటనే జరిగిన సహజేవుని రాయబారము కథకు ఆటంకము గొల్పకుండ కాంక్షచరిత్రకై నిర్దేశం పబడినది. ఇటు దీనిని 'ప్రయత్నము'గా పేర్కొన వచ్చును.

3. నిర్వహణ సంధ:- పరాక్రమ ప్రధాన ఫలమున కుపకారకమై ప్రబంధాంతము కగికు నిలుచునగి పతాకి. ఫలప్రాప్తి సూత్రప్రాముఖ్యముగి నోచుచినచో నా ప్రాప్త్యాశ యగును. బీజమున కుపకారము ప్రాప్తి. ప్రాప్తి. అన్వేషణ ఉండు కథా భాగము నిర్వహణ యనబడును.

ధర్మజులు సహజేవుని తమ పక్షమున రాయబారిగా శ్రీకృష్ణుని యొద్దకు పంపిరి. పాండవులు శ్రీకృష్ణునితో తమకు గల మైత్రిని మోస, రిందుకొని 'అతిమితమ మోటును మన్నించి, వైరిని కడలి నేయునా లేక, విజనవనము తప్పరాదను భావముతో యుద్ధము చేయునా' అను ఆలోచన విషయముతో వైష్ణవ భావముతో నూగిసలాడుటను 'ప్రాప్త్యాశ' గా చెప్పవచ్చును. ఇందు పతాకి క్షత్రాంతము లేగు.

4. ఆశమగ్నసంధ:- కేవలము పరాక్రమ ఫుట్టి మధ్యలో నిష్క్రమించునది ప్రకరి. ఉపాను సంపత్తిచే ఫలప్రాప్తి నియతముగా భావంప బడుట నియతప్ర. కోపముచే గాని, వ్యసనముచే గాని, మిక్కిలి ఆకాంక్షచే గాని నిర్వహణలో ప్రకాశించిన బీజమును గురించి పర్యాయించింప బడు కథా భాగము ఆశమగ్న సంధ యనబడును.

చిత్రభాగతము నందలి మూడు ఉపకథలు శ్రీకృష్ణుని శత్రు పరాక్రమములను పేర్కొనినవి వీటిని ప్రకటి వృత్తాంతములుగా పేర్కొనవచ్చును.

సహజేవుని రాయబారము తరువాత శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధము తప్పనిసరి యని నిశ్చయ మగుట నియతప్ర. అంతియే గాను, అందు 'ధర్మజుని తప్ప నందరను సంహరింతు ననెడి' శ్రీకృష్ణుని మరయొక ప్రతిజ్ఞ కలన యుద్ధము లెప్పుని సరి యని తెల్ల మగుదున్నది. నియతప్ర. షష్ఠాశ్వాసమున గలదు.

5. నిర్వహణ సంధ:- ఫలసూప మగు ఆధికారికి కష్టపును సంపాదించుట కుపయోగించు ద్రవ్య గుణ, క్రియాది సమస్త సహకార కర్మము కార్యము. ఆశించిన ఫలము సంపూర్ణముగా కిథంతయున సిగ్గించుట ఫలసాగి మును.

బీజనంతములు, నానా భావోత్తములు కమన ముఖాది సంధిని ప్రారంభి ద్యవస్థా ఫల నిష్పన్నములగు కథా భాగములు నిర్వహణ సంధి అనబడును.

కథాభాగము క్షిప్ర ధర్మనిర్వహణాధ్యము కుగి శ్రీకృష్ణున వాంఛనానులకు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధము సంధిపించుట కార్యము. కన్యాంతయున ఈ ధర్మము ఫలమగుట ఫలసాగి మును. యుద్ధమున మోశించిన వాంఛన నిరగి బ్రతుకుటతో ఫలసాగము మధ్యక రస సంబంధమై యల రారనది. ముఖసంధలో నాటబడిన బీజము నిర్వహణ సంధలో ఫలించినది.

ఇట్లు ఈ పంచ సంధుల మూలముగి కథాభాగముల మధ్య సమితి సిగ్గించినది. చిత్రభాగతము దృశ్యకార్య లక్షణ గిట్టిత మగు శ్రవ్యకార్య మయినది.

1. నిర్వహణోత్తర రాయబారము (పీఠిక) వాటిబండ, మాధవరాయశర్మ.
2. పచ్చుంజు. సీతా గామయ్య గారు - చిత్ర భాగత నాటక ప్రదర్శనము. కాళ్ళకూరి హనుమంత రావు గారు - 'పచిత్ర భాగతము'.

తాతకవద ఘట్టము - తెనుగు రామాయణము

(రంగనాథ రామాయణము)

- 13 శ్రీహద వెంకట సర్వస్వ.

హస్త్యక రామాయణము అప్పురి ప్రహ
హము వంటిది. ఇందు క్కలభేదముతో సం
బంధము లేక సౌదృశ్యముండ గ్రహించి
నను అప్పురి హస్త్యక రామాయణమే. అ
కవి, మహర్షి యైన హస్త్యక నోటినుండి
వెలువడిన ప్రతీ హస్త్యక వేదవాక్యే
యనుట అతి మోక్షగాదు. ఇది రామ
యణ నామ తెనుగునకు వేదవాక్యమని
ప్రతిపత్తింపిన మహానుభావు లెందఱు
కలరు. అయినను వాటిలో ఎవ్వరును
పూర్వగా కృతకకృత్యలయక వారు కా
నుట అనువాదములకు విన్నవించు కవి
గించు విహించుగాదు. హస్త్యక రామాయణ
యణ వేదవాక్యమును ప్రతిపత్తి కొనిన.
ధ్వని గొప్పమున, మహాకావ్యము. వేద
లము గొప్పముతోనో, కల్పవృక్షికోనో
గించివలెడిన కావ్యమును మాలంకార్యము
నెనుట నిరసన గలది.

కొలి తెలుగు రామాయణము
రంగనాథ రామాయణము. దీనిని
హస్త్యక రామాయణముతో పోల్చి
అవను గాదనుట సమంజసమైననా కాకి
పోయినను మాల కావ్యము నెనుట నిర
హాల దనుట వాస్తవము. అనేకానేక
సానపద కల్పకములతో నిండిన యుగా
గడ్డి గొనము గొనపోగును పట్ల మోపన
శ్రద్ధ మాలగ్నియలను అనువాదమునకు
తెచ్చుటలో ప్రదర్శింపలేదు. అట్లని
రంగనాథ రామాయణమున మెచ్చుకోలు
నకు తగిన విశేషములు లేవని గాదు. ఈ
దృష్టితో తాతకవద ఘట్టము నందలి
కొన్ని విశేషములను పరికింతము.

దశగుని కర్షణ విశ్వామిత్రుడు వచ్చి
నాశు. ఆనందభ్రమక దశగును రామ
యణ విహారమును గూర్చి పునఃపాఠము
నితో ఆలోచించుచు మన్నాడట.

దశగును కర్షణ

ప్రేమాంబు ప్రహం ప్రతి

మృత్యుహంస కర్షణ

హస్త్యక రామాయణము

అన్ని వేళ కల్పనలో అంకిపని మించిన
విహారి లేదనుట నిర్వహణాంశము.
విశ్వామిత్రుని వేరు చెప్పగానే చుట్టూ
కర్షణ రామాయణమునకునితోపుటాక్క
లోయే చునకు జ్ఞాపకము వచ్చును. కాని
విశ్వామిత్రుని రాకలోని ఆంతర్యము
యజ్ఞగోళము కానేకాదు. అది యొక
మూల విశ్వామిత్రుని కర్షణకర్షణ ప్రేమనా
గమనము నేల కనరించుట హస్త్యము
జూగినది. ఇది రామాయణ మధకు భూమి
కను సిద్ధపరుప వలసి (1) మహాలక్ష్మి
వీరమూర్తిమన రాముని చేరకలసి
యూన్నది. అందుకు సంధానకిర్త విశ్వా
మిత్రుడు. కనుకనే దశగుని హస్త్యక
మున ప్రతనిహాన ప్రయత్నేన్ధు కలుగ
గనే విశ్వామిత్రు డచ్చుటకు వచ్చుట
జరిగినది. ఆ సమయము విశ్వామిత్రుని
కల్ప తెలిసిన దని ప్రశ్నింపరాదు.

కస్య చింతయ హానస్య

మంత్రి మధ్యే మహాత్మనః

ఆద్య గచ్చ స్మహాశేషా

విశ్వామిత్రో మహామునిః

రంగనాథ రామాయణము వాదమున
'విశ్వామిత్రు డచ్చు కచ్చి నిల్చుటయు'

అని చెప్పబడినది. ఈ అనువాదము
సాహిత్యముని గూర్చి చెప్పకటని నున్నది.
కాని మూలమున కచ్చివాదము మహాతే
యము. మహాముని హస్త్యక కావ్యము.
దశగుని కర్షణ మన్న నానందరిలో
(2) రామ విశ్వమును గ్రహించిన హస్త
కర్షణ విశ్వామిత్రుని హస్త్యకమే. అందుకు
చాతక ప్రహరణతోడము హస్త్యక నున్నది.
ఈ ఉపహాసములలో విశ్వామిత్రుని రాక
యజ్ఞక్షణ ముషతో అన్యభాషమోజన
మును కూడయున్న దని తెలియు
చున్నది.

దశగును కర్షణ సమేనుడై విశ్వా
మిత్రుని కనులేగి ఆతనిని ఆహ్వానించి,
అర్చుపాన్యాదుల నిచ్చినాడు. అంత
విశ్వామిత్రుడు తాను నిర్వహించుచున్న
యజ్ఞ విషయమును ప్రసక్తించి యజ్ఞ
గోక్షిణికి శ్రీరాముని పంపు మనును.
మూలమున నిట్లున్నది.

స్వపుత్రం రాజ శాస్త్రుల

రామం సత్య పరాక్రమమ్

కాక పక్షధం శూం

శ్రీకృష్ణం మే దాసు మహాసి

శక్తో హ్యేష మహామహా

గన్యేన స్వేన తేనా

రాక్షసాయే వికర్తా

ప్రేమా మపి వినాశినా

శ్రీశేష శాస్త్రీ ప్రహస్యామ

మహామూషం న శంకేను

ప్రయాణాయ మహాకానాం

యేన భ్యాతిం గమిష్యతి

ఇందు విశ్వామిత్రుడు మూడు మాటలు
చెప్పి యున్నాడు. అందొకటి రాముడు
సత్యపరాక్రముడు. ఇది ఒక చిత్ర మూ
మాట. రామాయణమున రాముని పట్ల

వాడబడిన గూడు. ఇచ్చట సర్వపరా
క్రమ నడగా పరాక్రమ ముండుట సత్య
మని అర్థము చెప్పట గాదు. అంశమును
నష్టమి చూపిన పరాక్రమమునకు తిరు
గుండ బనిమొ భావము. ముగియెక
విషయము. ఏక శాస్త్రమునోను సంగారంప
సముద్రమిడు. ఏక శాస్త్రమునోను పైష్టక
తేజము. ఆకర్షణ శక్తియు సేనును తెల్ల
అంశ భూతులు కాక పుట్టను. ఇంక
మాడవ గూడు పాన నామునకు పోయి
కలిగిండు ననియు. అంగువలన గాముతు
ప్రియోక ఖ్యాతి దగనమిడుయు తెల్పుట.
నిజమునకు అట్టిక కథ గామున కంటటి
ఖ్యాతి తెల్పునట్టి గాము గాని విశ్వామి
త్రుని కలన సేనా కియ్యము జరిగి
నున్నది. అది గామునకు ఖ్యాతి నిమిత్త
టిది. ఆముల నే పు మేర్పక దత్తమో
సర్వాస్త్రములను క్రీయమున కొనగి
నున్నాడు. ఆ బలము గాకను వధకు సహ
కరింప నున్నది. ఈ భావము నందెను
వ్యాకృత మొకడు శ్లోకములలో కర్మకర్మ
ముగా నుండించినాడు.

‘అనఘ రాముడు బాలుడను ముహూర్త
మనఘ నపుత్రకుండును బోధ ముడును.
క్రితుక్తి క్రతుమూర్తి క్రితుభాగి భోక్తి
యతడు బోధాధ్యక్షుడనె యైంప
మకుల శాస్త్రాస్త్రము లతని కే నిర్దు
నతనిచే గ్రతుక క్తి యగు హంస ననుడు’

ఇది మధ్యగడ్డ యనువాదము. పై
మూల శ్లోకముల భావము ఇచ్చిరి
వాచ్యము చేయబడినది. దీని వలన కావ్య
శిల్పమునకే ఉండు గెండు బోధములు
వాటిల్లు చున్నవి. విశ్వామిత్రుని చూడు
లలో దశరథుడు రామరత్నమును గ్రహిం

చిన వాడు కాడు. కనుక నే పసి బాలుని
పంపాల నని బాలుని విడుపు మని విశ్వా
మిత్రుని బలిదూరినాడు. ఇంక వాచ్య
ముగ ద్వైతను దశరథుడట్లు సుకర్తంబె
ననుట బోధార్థ్య మని పిందియొకడు. ఈ
బోధము అనువాదమున కలదు. ఇంక
వాచ్యము. దక్షిణ విదప సముద్రానికి ధా
ర్మము చేలన నునిపిండుకొనును.
మూలమున ప్రాంత్యోక్తియు నూడవగిన.

‘అనఘ వేద్య ముహూర్తానం

రాముం సర్వపరాక్రమమ్

కశ్యపేన పి మహావేదా

రసేన రసే రసేన పితా’

రాముడు కశ్యప తేజము ననినాడు.
మహావేదాగ్రగ్రామ కశ్యపనకే తేజము
ననినాడు. ఈ వేదాగ్రు పితరము దైవ
గావించి యున్నాడు. ఆనగా రస
స్వము దశరథునిది తెలియ దని ఇచ్చుటకు
చున్నది. అట్లని వాచ్యముగా వేదము
తెలిసికొన గల దని భాసింపించును.

‘వృక్షాగ్ని సమనా కంఠం ప్రాచుడు. తేన
నా దని మూలము.

‘అంశ సాదశకర్మణీ

రామో రాశకర్మణీనా

న యుద్ధ సామ్యపా మన్య

పశ్యాను ...’

‘అనువాదమున ...

‘పనియు సైన్యేంద్ర ప్రాయము వాడు’
అని చెప్పబడినది. రాముని తీసుకొని
పోవుట రప్పనిచో సైన్యముగా వెళును
గూడ వెనుకవత్తు నని దశరథుడు చెప్పి

నటాల మూలమున గలదు. అది అనువాద
మున విడువ బడినది. మూల వర్ణనమున
నోని విశేషమున్నది. విశ్వామిత్రుని
క్రీయముని కొనగిపోవు అక్రీయంపద
దశరథుని సర్వసైన్యముల కన్న మిన్న
అని యొరుగి క దశరథుడు వెంట నత్తు నని
నాడు. విశ్వామిత్రు మువేడించి నాడు.
ఈభావము అనువాదమున విడువబడుటచే
అనువాదము నందలి స్వనియు బోపించి
నది.

‘అంశ సర్వపరాక్రమమ్’
రాముని పంపటకు దశరథుడు దిగికిరించి
నాడు. ఆ సర్వపరాక్రమమునోను వాడు
రాముని మూలమును పరాక్రమము
లని తెల్పుటగాని సర్వపరాక్రమమునోను
అనకు పరాక్రమము.

‘అంశ సర్వపరాక్రమమ్’
దశరథుడు రాముని పంపటకు దిగికిరించి
నాడు. ఆ సర్వపరాక్రమమునోను వాడు
రాముని మూలమును పరాక్రమము
లని తెల్పుటగాని సర్వపరాక్రమమునోను
అనకు పరాక్రమము.

‘అనఘ కథా భాగమున బల, అతి
బల విద్యలను రాము లక్ష్మణుల కిచ్చెను.
అంత్రా నాను సరయునానదీ తీరమున విశ్ర
మించిరి. తెల్లవాగెను. అంర విశ్వామి
త్రుడు.

అనంతర కింధి రామమూలకామ్రామ
మున కేగుట. పౌలాణిక రచనా పద్ధతి
చిత్రమైనది. అందునా రామాయణమందలి
కథలు కేవలము 'పురాణ సవ్యలక్షణ
ములను' సంతృప్తి పరచుచుకే నెప్పిన్నది

• పశుగ్మచన నిర్దేశాల్
• పశుగ్మచన గోరవాల్

మొదట మే 30 నానాథాన తెలుగు
 గావోయి చాలాలో చివరిను రసవద్దు
 ట్టమిచ్చును సద్వృత్తితో వాస్తవిక హృద
 యమును పాఠకుల కందివ్వగల సందర్భము
 లను అనునాదకులు మూర్ఖ మూలకారున
 కి పూర్తిమును గావించి నిమిషమును.

సంస్కృతములో చాటుకవిత్వం

- శ్రీ జి. ఎం. రామకృష్ణ, ఎం. ఏ., ఎం. ఫిల్.

(గతసంచిక ప్రకారము)

స్పర్ధయా వ్యతే విద్యా' అన్నట్లు కవి పండితులకు సరస్వత వివాదములు జరుగుట, స్పర్ధలుండుట సహజము. ఆ స్పర్ధల వలన విద్యావృద్ధి యగునుట నిర్వహాసంశయము. ఒకప్పుడు దండి, భవభూతులలో నెవరు గొప్ప యను వివాద మేర్పడగా, శాగదాదేవియే నారి యెడుట సాక్షాత్కరించి-

‘కవిర్దండి కవిర్దండి

భవభూతి శ్చ పండితం

అని చెప్పగా సాక్షాత్ సరస్వతీమాతయైన కాళిదాసునకు కోపం వచ్చి ‘కోపహం రండే’ (నే నెవడను) అని ప్రశ్నింపగా-

‘త్వమేవాహం త్వమేవాహం

త్వమేవాహం న సంశయః’

నీవే నేను. నేనే నీవు. ఏ మాత్రం సంశయము వలదని దేవి సమాధానమిచ్చినది అనాదగా సాహిత్యోక్తిలో వికలబడు నొక గాథ.

‘కందుకం నిందతి కుష్కుప్తని నారీ’ అన్నట్లు సామాన్యముగా కిష్కము చెప్పలేని పండితుడు కవులను హాసి సహింపడు. ఒక పండితుడు తాను లేని నైతే కించ పరుస్తున్నాడో దానినే (కవిత్వమునే) ఆకలించి తన అనాయ నీక్రింద శ్లోకమున పొందుపఱచి సభలో చదివెను.

‘పాండిత్య హీనాః కవయో భవంతి

కవిత్వహీనా శ్చ పురాణ భట్టాః

పురాణహీనాః కృషి మాశ్రయంతి

భగ్నాః కృషే ర్భగవతా భవంతి.

‘పాండిత్యము లేనివారు కవులగుదురు.

కవిత్వము చెప్పలేనివారు పురాణము

చెప్పకొను వారగుదురు. అది చేతగాని

నయ కృషి (నేద్యము) చేసికొందుగు దానియేను అసమర్థులైనవారు కర్తులగుదు గని భావము. ఈ శ్లోకము విని అప్పటి ఒక సభ్యుడు లేచి ఇట్లు నెను.

‘పాండిత్య హీనాః కవయో భవంతి త్యేకస్యైవ వాక్య మనాన్య స్పర్ధం యద్యేతే వేదాన్య సూక్తిం భవేత్ పురాణ కావ్యాని కృషి కలిగిద్వితీ’

‘కవియ పాండిత్య హీనులను’ నాకు అసమర్థులచేత కల్పింపబడినదియే. కవులు పాండిత్యము లేకున్నచో పురాణకావ్య కర్తలైతూ కావ్యానికై తన సమాత్రమేని భావభక్తి కు పెట్టిన వాడగును. ఆ కవిత్వములే గదా! అని యా వివేచని చిహ్నము పెట్టి పంపెను.

అందుకే పాండిత్య మున్నప్పుడే మిగిలిన భాషాజ్ఞాన సానింద చేయుట భావ్యం కాదు. ఆత్మస్తుతి అందక న్నా కూడదు. కావుననే-

‘సాక్షరా వివర్తంత శ్చైత

రాక్షసా ఏవ కేవలం

సానా వివరీణోఽపి

సంసత్వం న ముంతి’.

‘సాక్షరా’ () అనునది వివర్తి మైవే (తలక్రిందజే) రాక్షసా () అగును. ‘సానా’ పదము వివర్తిమైనది యథా తథంగానే ఉండును. అనగా సరిస్వయమును వీడదు. అంటే సాక్షరుడు బుద్ధి వైసరీత్యమును సరిగ్గానేని సాక్షరత్వాన్ని వీడి రాక్షసుడగును. కాని సరిసుడు మాత్రం పాపుడును చోడడు. రాస సంసత్వమును వీడడని అంతర్భావము.

పూర్వము రామలచ్చి సభలో పండిత సన్మానము జరుగు సందర్భమున నొక కవి లేచి ‘అప్పయ్య దీక్షితాశ్వాగ్నం తారేః పూజ్యో న సంశయః’ అని చదు

వగా, తెనాలి రామలింగకవి లేచి ‘ముఖ ప్రత్యక్షానా శ్వాగ్నం పాద ప్రత్యక్షం యథా’ అని ఉత్తరార్థమును పూరించె నట. ‘ముఖము కడుగుటకు ముందు పాదములు కడుగుట ఎట్లొ. అప్పయ్య దీక్షిత శుల కింటే ముందు పాపాచార్యులను పూజించుటయు అట్టిదని భావము. ‘పాపాచార్యుల నింత నీచముగా నిందించుటకు కాంక్ష మేమై యుండు ననగా నానుగించితి కవిక తాతాచార్యులు రాగా శ్రమయును కల్గింపక పోవుటయే యని పెద్దలు నమ్మదును. ఆ సోమలలో రాగా శ్రమయు లగించిన ఎమ్మట ఎంతసౌఖ్యము చేకూర్చెనో, రాగాశ్రమము నొనరుటకు అంత కష్టము నెదుర్కొనవలసికన్పిడ. రాగాగ్నం కర్త ఎల్లప్పుడు ప్రతి పక్షే గాలని సవర ప్రవేశమున వేచియుండె డు. పోవులిక ప్రవేశించె నన మోసము, పోవులినుండి నున్నదాని జడంతోను రాగాగ్నం ప్రక్కకి పోయెడిది. ఈ దృశ్యాన్నే ‘బిల్వ పాదమ’ కిది.

‘రాగాగ్నాత స్మరగాతే

మంతి మవేంతి న

దండకస్పందనా స్పర్శే

బిల్వ శో శ్చమదా మహే

అని చెప్పి రాగాగ్నాన్ని మదస్యం గా అభివర్ణించాడు.

మల్లినాథుని అన్నయైన పెద్దిళ్ల ఒకసారి సింగభూపాలుని దర్శనమునకు వెళ్ళగా, పటాటోసం లేని ఇరినివేమాన్ని చూసి సభకులు ద్వారమున నే అడ్డుకొని పోనికి ప్రవేశింపనీయలేదు. పైగా రాగాన్నిధక కమ్మనాడు గొనుగా అలరకరించుకొని గానలే నని గర్దించి గిడు. అప్పుడు ఆత్యాసువుగా పెద్దిళ్లు ఈ క్రింద శ్లోకమును చెప్పెనట.

‘కం నానసా చీకరి బాకరేణ

కిం నానుజా వంకగి టింకరేణ

శ్రీ సింగభూపాల విశోక నాగం

వైదుష్య మేకం విమషాం సహాయః’.

‘శ్రీ సింగభూపాలుని దర్శించుటకు పాండిత్యమే అవశ్యము కాని చీకటి బాట వస్త్రాదులతో ఏమి పని?’ అని నెప్పగా నెంటునే పెద్దిభట్టును లోనికి అనుమించిరి. పెద్దిభట్టు అసహన ప్రతిభావ్యుత్తి త్తులు గల మహామనీషి. అతని కవితా చూధుర్యమును చవిచూడ దలచి అతని భార్య ఒకసారి ‘మీరు కవిత్యము గణన త్తరముగా చెప్పగలుగుదురని చాలమంది నోట విన్నాను. కనుక ప్రర్యక్షంగా మీ కవితామృతాన్ని నేనిపుడు గ్రోలకలె నని యున్నది. అందుకై నన్ను గూర్చి ఒక శ్లోకం చెప్పండి’ అని అడిగె నట. అప్పుడు పెద్దిభట్టు వయసుడిగిన రస భార్యను గూర్చి చిత్రంగా నిట్లు చెప్పె నట.

‘మేను మందగ సహన మగ్ధ్యహం
తింత్రిణీ దళ విశాలలోచనా
అగ్గశుష్క ఫల కోమల స్తనీ
పెద్దిభట్టు గృహిణీ విరాజతే.’

‘మేను మందగ స్వతములలో సను
మైన నడుము, చింతకుల వంటి విశాలము
లైన నేత్రములును, శుష్కించిన పండ్లకలె
గోమలములైన స్తనములును కలదియై పెద్ది
భట్టు భార్య విరాజిల్లుచున్నదని’ భావము.

వేసుకట్టి కాలంలో రాజుల శౌర్య
దికమును, ఉదాస్వభావమును రాజా
శ్రీశులైన కవులు మిక్కిలి స్తుతిచేసి
నాను. అట్టి వెన్నో చాటువులుగా సాహి
త్యంలో నిలిచినవి. జగన్నాథ పండిత
రాయలు ఢిల్లీషాజహాన్ కొలువున ఆస్థాన
పండిత పదవినలంకరించిన పదప వేటాక
రాజు తనవద్ద ఆస్థాన పండితుడుగానుండ
వలసిన దని జగన్నాథుని వద్దకు వాగ్ద
సంపగా అతడిట్లా జవాబు ప్రాసి పంపి
నాడట.

‘ఢిల్లీశ్వరో వా జగదీశ్వరో వా
మనోరథాన్ పూరయితుం సమర్థః
అన్యైః నృపాలైః పరిదీయ మానం
కాకాయ వా స్యాత్ లవణాయ వా స్యాత్’

‘ఢిల్లీశ్వరుడైనా (షాజహాన్ ఢిల్లీ రాజు)
లేక జగదీశ్వరుడైనా కోరికల దీర్చు
నమున్నడు. ఇతర రాజు లిచ్చునది ఏకూరా
కుకో, ఉప్పుకో సరిపోవును. అంతేకాని
సౌఖ్యజీవనం గడుప శక్యం కాదని
భావము.

ఇంకను పండితరాయల చాటువులు
మిక్కిలిగా నవ్వుల జ్వలులు కురిపించును.
మిచ్చున కొకటి.

‘హం నక్షసి కేనాపి

దత్త మజ్జేన మగ్గదః

శేధి, జిహ్నుతి సంక్షిప్త

కరోత్యున్నత మానసం.’

‘ఒక అవివేకి కోతి మెడలో ముత్యాల
హారం వేయగా, హారం విలువ దాని కేమి
తెలుసు. కొంతసేపు ఆహారాన్ని నాకింది.
మఱికొంతసేపు వాసన మాసింది. కడకు
ఏగిపోయితి గాన్ని అసంపాదనగా చేసికొని
గుంటిక్రింద వేసుకొని హుంబుగా
కూర్చున్నది.

పండితరాయలకు వంటకాలలో కొత్తి
మీర అంటే ఎక్కువ మక్కువ కాబోలు.
అందుకే అతని పేర ఈక్రంది చాటువు
ప్రసిద్ధిలో నున్నది.

‘కుస్తుంధరీ సహాయాలి

తింత్రిణ్య మింత్రిణా సహ

పూయధ్వం పలాయధ్వం

చరే శాకి విశాబకాః’

‘చింతకాయ మింత్రితో యుక్తంగా
‘కొత్తిమీర’ వస్తున్నది. కనుక ఓ శాకపు
పిల్లలారా! మీరింతా పలాయనం చిత్త
గించండి’ చింతకాయ, కొత్తిమీర కలి
సిన వంటకం రుచికరమని ఆంతర్యము.

రాజసన్నిధి కేగి యాచించుట యను
నది అప్పటి కవిపండితులకు ఆనవాలుతీ.
అయితే ఒకానొక కవి కట్టి యాచక
వృత్తి గిట్టి యుండదు కాబోలు. అందుకే
ఈక్రంది విధముగా చెప్పియుండెను.

‘తృణా దపి లఘు స్థూలః

శూలా దపి చ గూఢకః

వాయునా కిం న నీతోఽసౌ?

మా మయం గూఢయే దతి’

‘గడ్డికంటే తేలిక మౌన, రూదికంటే
తేలిక యాచకుడు. అయినచో గాలి
ఇతని నెందుకు ఎగు వేసికొని పోదు;
అనగా తన్ను (గాలిని) యాచించునేమో
యని గాలికి కూడా భయం.’

శృంగార మెప్పుడును లలిత మధుర
సన్నివేశములలో కూడి యుండును.
దానిని మిక్కిలి సంయతముగా కూర్చుచు
వాగ్విన్యాసము గావించినచో అట్టి రచన
ఉత్తిమ మైన రచన కాగలదు. ఆ విధ
మైన శృంగార రసపూర్ణమైన చాటువు
ఒకటి యిట్లున్నది.

‘స్తనా వాలోక్య తస్యంగాః

శిరః కంపయతే యువా

తయో రంతర నిర్మగ్నం

దృష్టిముత్పాట యన్నివ.’

‘యువకుడు ‘తలోదరి’ (సుందరాంగి
స్తనములను చూసి (ఆనందముతో పొంగి
పోయి) తల యూపుచున్నాడనగా,
ఆ స్తనాల మధ్య ఇసుక్కుపోయిన తన
దృష్టిని ఊడదెరుకు తున్నట్లున్నది.

కాళిదాస మహాకవి చెప్పినట్లుగా
వ్యవహారములోనున్న ఈ క్రంది చాటు
వ్లోకము శృంగారం చింతిస్తూ హృదయం
గమముగా నున్నది.

‘నేహే నేహే జంగమా హేమవల్లీ
వల్ల్యాం వల్ల్యాం పార్వణ శృంద్రబింబః
బింబే బింబే కోకిలానాం విరావో
రావే రావే జాయతే పంచబాణః’

ప్రతియింటి యందు కదలుచున్న
బంగారుతీగ, ప్రతితీగయందును పున్నమ
నాటి చంద్రబింబము, ప్రతిబింబము నం
దును కోకిరల యొక్క గళమును, ప్రతి
గళమునందును మన్మథుడు జనించు
చున్నాడు.’ అను చక్కని శృంగార

భావం గనివల నాకర్షించుచున్నది. అందుకే శృంగారం గసరాజ మనిపించుకొనినది. అట్టి రసాస్వాదనమునకు అందరు అర్హులు కాజాలరు. ప్రధానంగా సహృదయత కావాలి. కావుననే 'కవిః కరోతి కావ్యాని గసం జానంతి పండితా' అను నూక్తిని బట్టి కవివ్రాసిన కావ్యాలలోని రసాన్ని సహృదయులే తెలిసికొన సమర్థులనుట యథార్థము. అందుకే 'శాసికాయ కవిత్వ నివేదనం శిరసి మాలిఖ! మాలిఖ! మాలిఖ!' 'సహృదయుడు 'కానట్టి వానికి కవిత్వ నివేదన ము దుస్థితిని మాత్రము నా నొసట వ్రాయకుము దేవా!' అని ఆనాటి మహాకవి యొకడు దైవముతో మొఱపెట్టుకున్నాడు.

రసమే కావ్యమున కార్థ. 'న హి రసాదృతే కశ్చిద ప్యర్థః ప్రవర్తతే' రసములేనిదే ఏ అర్థమూ ప్రవర్తింపదు. కావ్యము చదువుచో పాఠకులు ప్రధానముగా రసమును గ్రహించుట ఆవశ్యకము. కొందరు రసమును వదిలేసి కేవలం పదాడంబరమును, అర్థ వైవిధ్యాన్ని ప్రశంసించుదురు. అట్టి వివేచన ఎట్టిదను అంశమునే ఈక్రింది చాటువు సూచించుచున్నది.

'రసాస్వాదన వేదాయాం

శబ్దార్థానాం విచక్షణంః

నవీ మోక్షిణ వేదాయాం

వస్త్రమూల్య పరీక్షిణం.'

'రసాస్వాదన చేయవలసియున్న వేళయందు శబ్దార్థములను గూర్చి యోచించుట, పోకముడి విప్లవ వేళయందు (శృంగార కేళిలో) వస్త్రముయొక్క మూల్యమును పరీక్షించుట వంటిది.

చాటువులు అనేకానేక విషయములకు సంబంధించి యుండవచ్చును. న్యాయకరణ, అలంకార శాస్త్రాదివిషయములకు సంబంధించిన చాటువులు కూడ ఎన్నో వెలసినవి.

న్యాయకరణసంబంధముగ నీ క్రింది చాటువత్సంత గమనీయముగ నున్నది.

'నపుంసక మితి జ్ఞాత్వా

ప్రియామై ప్రేషితం మనః

తత్తు తత్రైవ గమతే

హతాః సాశినా వయం'

న్యాయకరణశాస్త్రప్రకారిం మనశ్శబ్దము నపుంసకలింగము. అట్టి మనస్సును నపుంకమే కదా! అని తెలిసికొని యొకడు తన ప్రయురాలి సన్నిధికి పంపగా; అది అచటనే గమించుచున్నదట. (అనగా పుం.లింగమువలె అచటనే విడుదల అయిపోయినది. న్యాయకరణమైన పాణినిచే (మనస్సు నపుంసకమని నమ్మి) మనము హతుల మైతిమి, అని విచారించినట్లు.

'అధిలంకార రహితా విధ వేద సరి స్వతీ అను పండితోక్తి ననుసరించి అలంకారములు లేనిచో కావ్య సాస్వతికి శోభయే లేదు. 'కావ్యం గ్రాహ్య మలంకారతో' అనియు 'కావ్య శోభా హేతువు లలంకారములే యని యువామనుడు నిర్దేశించినాడు. అందునను ఉపమాలంకారము ఉచ్ఛ్వాసమైన సానము నాక్రమించి కవులకు పండితులకు ప్రీతిపాత్రమైనది. ఈ భావమునే సూచించు నొక చాటువు మనోహరముగా నిట్లున్నది.

'విరుహం ప్రమదాయ సోపసర్గః

గరుడాంకస్య ముదే గతోపసర్గః

ఆ 'ప'కారవతీ ప్రయాస శంభోః

ఉపమా సా ప్రతిభాత్యనేక గూవా.

'ఉపమా' 'ఉప' యను ఉపసర్గతో

కూడినదై విద్యాసులకు సంతసము గలిం

చును. 'ఉపసర్గ' తొలగినచో (ఉపమా

నుండి ఉపపోయినచో 'హ' మిగులును,

'మా-లక్ష్మి') విష్ణువునకు మోదము కలిగిం

చును. ఆ 'ఉపమ' 'ప' కార గహితమై

నచో (ఉమ) శివునకు ప్రీతి కలిగించును.

ఈవిధముగా 'ఉపమ' అనేక రూపములు

కలదై ప్రకాశించుచున్నదని భావము.

ఇంకను వేదాంత పరమైన భావములతో పరమార్థ తత్వమును బోధించి సంసారవిగర్హిని కలిగించే చాటు వాకటి ఇట్లున్నది.

'దారాశ్చ మేమే తనగా శ్చ మేమే
ధనంచ మేమే వదనం చ మేమే
మేమే వదన్ మేమే సమా మనుష్యః
మేమే వదన్ కాల వృక్షేణ నీతిః

సంస్కృతంలో 'మే' అనగా 'నా యొక్క' అని అర్థము. పై శ్లోక భావ మేమనగా, నా (మే) భార్య, నా యొక్క (మే) పుత్రులు, నా ధనము, నా గృహము అనుచు. ఈ విధముగా మనుష్యుడు మేకవలె 'మేమే' (నా నా) అని పూర్వము కాల మను తోడేలుచే నొగికొని పోవుచును.

ఈవిధముగా సంస్కృతమున చాటువుల వేలకునే లభిస్తాయి. కాని విస్తృత భీతిద విమించుచున్నాను. ఇట్టి చాటువులు ప్రాచీన కాలమునందలి కవుల, ప్రభువుల చరిత్రమును అనుకూలముగ ను, ప్రతికూలముగ ను చాటుచూ వచ్చినవి. 'కవినా చ విభుర్విభు నాచ కవి కవినా విభునా చ విభాతి సభా. మణినా కలయం వలయేన మణి మణినా వలయేన విభాతి కిరః' అను అభియుక్తిని బట్టి కవులు ప్రభువులు కలిసి చమత్కార కవితా భాషణములతో సభాజనాన్ని రంజింపజేయుదురు. ఏది ఏమైనా ఇట్టి చమత్కార పూరితములైన చాటువుల వల్ల ఆనందమే ప్రధాన ప్రయోజనము. చాటువులలో అన్యులను నిందించునట్టి విషయమున్నచో నిందితున కది మనః క్షేళమును కలిగించినను, వినువారి కది ఆనందమునే కలిగించును.

మరల నిదేల రామాయణం బన్నచో...

(గతసంచిక తరువాయి)

- శ్రీ కావూరు పాపయ్యకాశ్రి.

అది బందగు పట్టణము. ఆ పట్టణం లోని ఒక కళాశాలలో ఒక అబ్బాయి విద్యార్థిని చూచి నవ్వుచున్నాడు. కుట్టవాని చదువు ఎలాసాగుతున్నదో చూచిపోదమని ఆతని తండ్రి అక్కడకు వచ్చాడు. అప్పటికి ఆ పిల్లవాని చదువు నల్లనడక. రచనా వ్యాసంగం మాత్రం నల్లరు మీది బండినడక. కవిత్వమనీ, కథలనీ నవలలనీ అలా ఉండలేని వ్యవహారం. కొడుకు చదువు కంటిపడటం తండ్రికి ఇష్టము లేదు. వాడు దారిలోకి రాలిపోయి. ప్రయాణ కుడు కావాలి. పద్యాలు వ్రాయడమనీ పాపమనికాదు! చదువుకొనే వయస్సులో చదువు సాగుటలేదే అని ఆ పెద్దమనిషి బాధ. అయినా కవిత్వం వ్రాసినా, చదువు పుచ్చు రచనలు చేయుట వృథా! అని యిటు ఇహానికి కానివి. పరానికి పనికి రాలివి. కవిత్వము వ్రాయు అసామాన్య శక్తి ఉన్నట్లయితే రామాయణం వంటి మహాకావ్యం వ్రాయాలి అంటే! అటు వంటి ధృఢమైన అభిప్రాయంగల ఆ తండ్రి కుమారునితో...

‘వ్రాసిన రామచంద్రు కథ

వ్రాసి తినం దనిపించుకో వృథా
యాసముగాక కట్టుకొన

దైహికమా పరమా...!’

అని మందలిస్తాడు.

ఆ కుట్టవాడు విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. ఆ పెద్దమనిషి సత్యనారాయణగారి తండ్రి యగు శోభ నాద్రిగారు.

తండ్రియొక్క నాటి మందలింపు అంతరాంతరములలో ఎక్కడో దాగి సత్యనారాయణగారు పెద్దవాడై, మహాపండితుడై; కళాప్రపూర్ణుడై, కవిసమ్రాట్టునై, ధనదాహంకార దోహద బ్రాహ్మీమయ మూర్తియైన పిమ్మట ప్రౌఢ నిర్భర వయః పరీపాకంలో జాగ్రత్తైప్పు సుఖ పులలో గూడా తన మానస జీవ్యాలు రామనామ

గ్రహణము చేయుచుండ ‘జీవుని వేదన’ స్వీకరిస్తే ఒకనాటి తన తండ్రి మందలింపును అజ్ఞగా భావించి, శిరోధార్యముగా నెంచి

‘తా, జేసిన తండ్రి యాజ్ఞయును

జీవుని వేదన గెండు నేకమై

నానకిలోహ కైభవ స

నాథము నాథకథన్ రచించెదన్’

అంటూ... రామకథను శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్ష మనుపేర వెలయుంచి నారు విశ్వనాథ. విశ్వనాథవారు పైన ప్రస్తావించిన ‘జీవుని వేదనను’ ను గూర్చి తెలుసుకొనడం నె ననిన కల్పవృక్ష ఖండంత పద్యములను మరియు వారిమధ్యా క్కరలు చదివి తీరవలెను.

మహాకవి వాల్మీకి సర్వవాజ్మయ ప్రపంచమునకు ఆమృతము. మానవజాతికి ఉభయత్రా సద్గతిని ప్రసాదించే విధంగా ‘వేదవేద్య పురే వంశే జాతే దశరథాత్మజా వేదప్రాచేతసా దాసీ త్సతా ద్రామానుజాత్యా’ అనునట్లుగా శ్రీమద్రామాయణమును రచించి లౌకిక ధిందమును ప్రపంచమున కందజేసిన అది కవి ఆయన. ఆ మాని వదన సీమనుండియే సర్వకావ్య వాక్కు జనించిన దంటారు విశ్వనాథ. కనుక సర్వవాజ్మయ సంసారము ఆ మహర్షికి ఋణపడియున్న దంటూ విశ్వనాథ...

‘ఈ సంసార మిదెన్ని జన్మలకు గా

నీ మాని వాల్మీకి భా

షాసంక్రాంత ఋణంబు దీర్చగలదా

సత్కావ్యనిర్మాణ రే

ఖాసామాగ్రి ఋణంబు దీర్చగలదా...!’

అని ప్రశ్నించి ఆ మహాకవి చూపిన బాటలోనే రామకథను రచింపనెంచి

‘ముని ఋణము దీర్చ నీ కావ్యమును రచింతు’

ననీ తన గణనోద్దేశమును స్పష్టపరుస్తారు విశ్వనాథ.

అనుల్లంఘనీయ మగు తండ్రిగారి ఆజ్ఞ, అంతరాత్మ్యమందలి జీవుని వేదన, అతి వేలమైన భక్తి భావన, ఆదికవి ఋణము దీర్చ భక్తితోపూనిన నీకు ఇత్యాద్య నేక ధ్యేయములు ఏకమై జీవత్కావ్యమైన రామాయణమును కల్పవృక్షంగా ఆంధ్ర భాషలో మరొక్కసారి వెలయించినారు విశ్వనాథవారు.

మరల నిదేల రామాయణము అన్న ప్రశ్నకు నాథ క్తిరచనలు నావిగాన అని తేలికగా సమాధానము చెప్పిన విశ్వనాథ పూర్వోంధ్ర రామాయణము లన్నిటికీ కాక భారతీయభాష లన్నింటిలో వెలువడిన రామాయణ సాహిత్యమున కంతటికి తలమానిక నునునట్లుగా కల్పవృక్షమును రచించినారు. నన్నయ్యగారి ఋష్యాత్మను, తిక్కన్నగారి ఆనల్పశిల్ప కాశలమును, సర్వమార్గేచ్ఛావిధాత్మడగు ఎఱ్ఱనగారి ప్రజంధ పరమేశ్వరత్వమును; కృష్ణరాయని అనన్య ప్రబంధ నిర్మాణ దక్షతను; పెద్దన కవిత్వములోని వడపోత పెట్టిన ఇతిరస మాధుర్యమును, రామకృష్ణుని సురారామ గజగమన విలాసమును, నాన్యలో దర్శనీయమగు నాచన సోముని నవీనగుణసనాథతను తనలో కలుపుకొని, తన కవితాత్మలో నిలుపుకొని విశ్వజనీనమైన విశిష్ట కావ్యమును వెలయుంచిన విశ్వనాథ ఆంధ్రకవిలోక మూర్ధన్యమణి. ఆయనగారి కల్పవృక్షము సర్వకవితాశిల్ప గహస్యముల మణిఖని. గిసధుని. విశనాథవారి కవితాపూరిత పన్నునకు ఫలంగా, వారి సర్వకవితా సంభాగమునకు నిధానముగా ఆంధ్రజాతికి మిగిలిన పెన్నిధానము కల్పవృక్షము. వెయ్యేండ్లుగా పరిణతి చెందిన పద్య విద్యాశిల్పమునకు పరాకాష్ఠగా నిలిచిన మహాకావ్యము. అది - కవి సమ్రాట్టుల సర్వకవితా మర్మవైరుష్యమూ ప్రోవుపడిన అమరీ కైశిక సారిజాతి కుసుమోహ

స్వాదువు. అమృతోక్త్యంతముగా కథా కథన శిల్పనేక మార్గాభిరామమునై విలసిల్లు మహాకావ్యము.

పూర్వాంధ్రరామాయణము లన్నింటి యందు వలెనే కల్పవృక్షమున వైతము అనాశ్రికములగు అంశము లనేకములు గలవు. అయినచూ ఏతదవాశ్రికము లన్నియూ వాశ్రికమునకు వన్నె బెట్టు నట్లును, అదికవి కావ్యమునకు సమగ్ర మగు, సాగభూతమగు, సరసమగు వ్యాఖ్య లను నట్లును అనివం పూర్వమైన రీతిలో మహాజ్వలంగా విశ్వనాథ తెలుగులో వినిర్మించుటచే విపశ్చిదగ్రణుల ప్రశంస లకు పాత్రమైయున్నవి. విశ్వనాథ వాశ్రికమును అనుసరించుచు అవసరమగు చోట్ల విస్తరించి, అనవసరమగు తావుల కుదించి సహృదయాహ్లాదకరముగ గచించి నారీ మహాకావ్యమును.

కల్పవృక్షమునందలి షట్కాండములు ఒక్కొక్కటి ఐదేసి ఖండములుగా విభక్తమైయున్నవి. కావ్యము ఆత్మ యొక్క నిత్యత్వము, అవిచ్ఛిన్నత్వము లను తెలియ చేయుచు ప్రాకంభింప బడగా పరమాత్మతత్వ నిత్యత్వమును నిరూపించుచు పరిసహస్తి గావింపబడి నది. నిజమునకు ఒక్క బాలకాండము నందే పాతకుల గుండె గుడుసుక్కు తిరు గుచు అమంద రిసానంద మనుభవించు ఘట్టము లనేకములు గలవు. పుత్ర కామేష్టి, రామజననము, విశ్వామిత్ర ఆగమనము, అహల్యాకాప విమోచనము, మేనకా విశ్వామిత్రము. సీతారామకల్యాణము మున్నగు ఘట్టములకు విశ్వనాథ రసనిష్ఠులందఱుగా ప్రతిభావంతముగా తీర్చిదిద్దిన తీరుఅనుభవైక వేద్యము. విశ్వ నాథగారి స్వకపోల కల్పనానా చాతు ర్యమునకు నికషోపలములుగా నిలువదగినవి. ఆవాలీక్రికములగు అంశములలో ఆయాధ్యాకాండము నందలి గాముని స్వప్నవృత్తాంతము, అగణ్యకాండమున

సీతారాముల వనజీవనము; శూర్పణఖతో రాముని చమత్కారభాగ్య సంభాషణము, మారీచ వృత్తాంతము 'లక్ష్మణాగ్రజా' కల్పనము (భారతమునందు అశ్వత్థామ హతకుడరక అనునట్లు). శబరీ ఖండము, యుద్ధకాండమునందలి హంసశౌర్యము ఇత్యాద్య నేకములు ప్రముఖముగా పేర్కొనదగినవి. బాలకాండమునందు వివిధ సందర్భములలో చొప్పించిన తెలుగునారి ఆచారవ్యవహారములు ప్రత్యే కముగ వివరింపదగినవి. పాత్రచిత్రణ ప్రతిభకు, విశ్వనాథనారి వినూత్నదృష్టికి స్రవీకలుగా నిలుచునవి కైకా, రావణ, మారీచ పాత్రలు, విశ్వనాథనారి శాంత అచ్చముగా తెలుగునారి ఆడబిడ్డ. కల్ప వృక్షమునందలి హనుమంతుడు బ్రహ్మ జ్ఞాని. సకమేశ్వర సమానుడు. వివిధగతు లులో సాగిన తత్రతత్రగద్యము లన్నియు వానికవే సాటిగ నిలచును. కల్పవృక్ష ము ఛందోవైవిధ్యము కవిసమ్రాట్టుల ఛందో వైదుష్యమునకు దృఢము పట్టునట్టిది. చాలమందికి పేరును పైరము తెలియని చిత్రవిచిత్ర ఛందము లనేకములు యుక్త యుక్తిముగా ప్రయుక్తములైనవి. నిజము నకు కల్పవృక్షమునందలి అనాశ్రికములు, పాత్రచిత్రణ, ఛందోవైవిధ్యము ఇత్యాది విషయములు విడివిడిగ, విఘలముగా, సోపాహరణముగ వివరింపవలసినవేగాని నామమాత్రముగ పేర్కొని వదలివేయ దగినవి కావు. కల్పవృక్షము నందలి కథా కథన శిల్పము తెలుగు సాహిత్యమున అన్యత్ర దగ్గభము. ఈవిషయమున ఆయన 'ఒకడు విశ్వనాథ'. అది కవిసమ్రాట్టుల పరిణతి చెందిన పరమోత్కృష్ట సారకథా కథన శిల్పమునకు దగ్గణము పట్టినట్టిది. కావ్యమునందనేకములగు తావుల వారు చర్చించిన తాత్త్విక విషయములు అవిచ్ఛిన్న భారతీయ వేదాంత సిద్ధాంతము లకు, సంప్రదాయములకు వ్యాఖ్యానముల వంటివి. ఇక కల్పవృక్షమునందలి ప్రధాన

రసము శాంతరస మని పండితశ్రేణులు నిర్ధారించి నిరూపించియే యుండిరి.

ఈదిశ్శాత్ర పరిశీలనద్వారా మరల నిదేల రామాయణమును ప్రశ్నకు సమా ధానముగా చెప్పన దేమన విశ్వనాథ రామాయణము రామకథా సాహిత్యమున మకుటాయఃసముగ నిలువదగిన దనియే. విశ్వనాథ వారు 'మళ్ళీ రామాయణము వ్రాయుట ఎందుకు?' అని ప్రశ్నించు కొనుటకున్న మరల రామాయణమువ్రాయ కున్న ఎంత నష్టపోయెడివారము! ఎంత కోట్లకోట్ల వాగమని తెలియచెప్పవలె. ఈ జాతియొక్క ప్రాకృత పుణ్యవిశేష ముచే ఆయన ఈ మహాకావ్యమును తిక్క యజ్ఞరాలె నీళ్ళతో గచించినాడు. మన ది'హ. సాగర్ష్యములకు కీర్తిని ఇబ్బడి

మాలనికేల రామాయణమును ప్రశ్నకు సమాధానముగా రామాయణము పుట్టు పూర్వోత్తరములతోపాటు కల్పవృక్ష గ్రంథనకు కవిగారు చూపిన వైయక్తిక కారణములను, తెలుగు రామాయణము లలో కల్పవృక్షముయొక్క శైలిప్రస్థ మును గూర్చియు స్థానీపులాకముగ చర్చించి మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారి ఈక్రింది మాటలలో వ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

'ఇది వాశ్రికమునకు యథాతథమైన తెలుగు కాదు. పరమ స్వతంత్రమైన గ్రంథము. మూలమునకు భాష్యప్రాయము. తత్త్వమునకు వ్యాఖ్య. తెలుగు భాష లోని పూర్వము. తెలుగు కవులలోని గ్రంథనా శిల్పరహస్యములకు విహగణ ప్రదేశము. అపూర్వ కల్పనకు ఆకరము. తెలుగు సారస్వతములో ఇంతటి ప్రబంధము రామ గాథా బంధురమైనది మరొక్కటి లేదు.'

జోలపాటలు - సాంస్కృతిక మాధుర్యం

- శ్రీమతి జి. తామరమ్మ.

జోలపాటలను గూర్చి పరిచయ వాక్యములను వ్రాయటం ఒక విధముగా కష్టమని చెప్పక తప్పదు. కారణాలు అనేకములు. ఈ పాటలను ప్రజేక పెట్టినది. తెలుగు తల్లిగారి లేక తెలుగుకవలగారి చేతియను కాని ప్రయోజనములు ఏమిటో అనేకములు. మరల కష్టమిది దృష్ట్యా చూచినచో పసిపాపలలో పాట ప్రభావం నా కలగు.

శిశు ర్వేణి పసు ర్వేణి
వేణి గాన రసం ఖణి

అన్నపూర్ణలు అనుభవములో గూడిక నూరు పాళ్ళు వాస్తవములు. అందులకే పసివాపలను నిద్ర పుచ్చుటకు పల్లెలు ఏవోకూని రాగములు కీర్తించుండేది వారిని ఊహింపగలము. అని ఆకూని రాగమును జోలపాటగా చాలచి అపొటలలో బాలుని భవిష్యమును. రెల్లి కొద్ది చూసును గెండ్లిని నడించిన కి పలు నిజముగక వులే! లేక తల్లులే సమకూర్చుకొనినో చెప్పకము. కొన్ని పాటలు మాత్రము పండ్లకైక వేద్యము శోధన, మరలకొన్ని పాటలు

త్రము సహజమైన స్త్రీల భావనకు నడికారమునకు సన్నిహితియు లగుటచే అట్టి పాటలను తల్లులే కల్పించుకొని రని అనిపించుట వాస్తవ దూరము కాదు. ఏమైనను జోలపాటలు తెలుగు సాహిత్యములో ఎన్నదగినట్టివి. ప్రతి తల్లిక కనిసము ఒక్క జోలపాటైన నచ్చియుండుట సహజమైన విషయము. నేటికని వందలొగిన జోలపాటలు వినబడు చున్నవి. ఈ

పాటలు నిమగ్న పోతున్న పసివాపలలును తెలియవు. కనుక గంభీరమైన భావములు ఇందుంచుటకు తల్లులుగాని కపాలుగాని కనుకంజవేయరు. ఈ భక్తి యుగ తెలుగు భావములో జోలపాట మానినను భావించు సంస్కృతిని, సాత్వికతను ప్రతికాగిల లక్షణము కన్పించు లగును.

జోలపాట లందలి సంస్కృతి మధురమును బాగా తెలుగు సూచించుటే ఈ వ్యాస లక్షణము. ఇందు సంస్కృతి మధురము అనుటకు కారణ మున్నది. ఈ పాటలు సంస్కృతిని వికరించును. మాతృహృదయమును ప్రదర్శించును. కనుకనే ఇందు సంస్కృతి, మధురము - గెండును కలపోసి యుండును. కనుకనే బాలికలకు మందలి భక్తి ప్రకటనమున గల బాలి ర్వేణి, భక్తి తేలియని శిశువులను నిద్రపుచ్చు సున్నా మై యున్నవి. మచ్చునకు ఒండు గెండు బాలిపాటలను (జోలపాటలను) ప్రసాదము.

1. జోజో నందబాల! జోజో గోపి
లోల!
సుకుమార సుందరీకాన! జోజో గోపి
లోల!
నాచిన్నారి తండ్రి ఆ నవ్వు లేమిరా?
నన్ను కన్న తండ్రివి నీవేరా...
ఘాతనను హరించిన ముద్దులగూర్క
పోగు పోయె నింక పడళింపరా.. జో.

బూచివాడు అందే పొంచి నాడులే...
చూచి చూచి గోలెక్ వైచుకొనునులే
మురళి గానలోల ముద్దులగూర్క
పోగు పోయె నింక పడళింపరా.. జో.

తెలుగు దేశమున ప్రతి తల్లిక తన పుత్రునిలో బాలకృష్ణుడు కానించును. అందువలన నేమో ప్రజంధ్యాల పాసయ్య శాస్త్రిగారు తమ కరుణతో నాలుడు కల్లిక బాలకృష్ణునిలే కాని పింప, జగములే మోచే జగముత్రి అని వ్రాసి నారు. బాలకృష్ణులు తెలగు తల్లుల హృదయముల నిండియున్నారు. అయినను కృష్ణుడు మాత్రమే సర్వము చిక్క నాడుగ, చిక్కనాడుగ మాత్రమే కానిపించును కాబోలు. గో దగ్గరిని మహారుని సుకుమార సుందరీకాన. బోసిన పల్లెలు, ముద్దు కాము ఆకర్షించును. అట్లని ఆబోసి నవ్వులవాడు సామాన్యుడు కాకూడదు. వాడు పూజనను హరించిన ముద్దులయ్య వంటివాడు కావలెను. పైక అన కూడదు కాని తల్లి హృదయములో ఆ మె పుత్రుడు కృష్ణుని కన్న గొప్పవాడు కావలె ననియే యుండు నేమో!! కనుక నే కృష్ణమూర్తి మేలిమి గుణాలు లన్నింటిని ఒకచో చేర్చి కేర్చి రిన పుత్రున కన్పయించును.

పాటల మధ్యమధ్య శిశువును శిశువుగనే పొందును. ఈ వైష్ణవరూపులేనిదీ మాతృ హృత్స్పల్లము కలకాలము నిలువదేమో పూచివాడు చచ్చిమిన్నా డని భయపెట్టును. అంతలోనే మరల 'మురళిగాన లోల! ముద్దులచ్చ! అని పొగడి పరవశించును. బాల కృష్ణుని తన శిశువులో మాచెడి ఆమాతృమూర్తి పుత్రవిషయమై కట్టెడి 'ఆశాసాధములు' జోలపాటలలో ద్యోతకమగును.

సుప్రసిద్ధమైన ఈ క్రందిపాట చూడదగినది.

జోఅచ్యుతానంద జోజోముకుందా!
లాలి పరమానంద రామ గోవిందా!
తొలుత బ్రహ్మాండము తొట్టెగానించి
నాలుగు వేదముల గొలుసు లమరించి
బలువైన ఘటిరాజు పొన్నుగానించి
చెలులు దోలికయందు చేర్చిరించి;
ఏజన్యో నోములే, నోచినానో
ఈసన్యో నాకు ఘస్రలైనాను
ముల్లోకముల నేను ముహూర్తమూరా!
అడ్డాలలో నేడు బిడ్డలైనారా.

నిజమున కీపాదు పై విమర్శప్రాయమును
యన్న ఒక ప్రంగును వ్రాయుచున్న
యగును. అయినను మూలవివరణ మాత్రము
చేయుదును.

మొదటి చరణమును పరిశీలింపుడు. 'జో
'అచ్యుతానంద జోజోముకుందా! లాలిపా
మానంద రామ గోవింద! ఆమె స్మరించి
నది అచ్యుతానందుని ఇందురెండు మాట
లున్నవి. 1) అచ్యుతము, 2) ఆనందము,
పరబ్రహ్మమే అచ్యుతము. చ్యుతి అనగా,
సాశనము లేనిది. అచ్యుతము ఆనగా అది
మధ్యాంత రహితుడు. అట్టి అచ్యుతుడిచ్చు
ఆనంద మెట్టిది? అది అచ్యుతానందము.
అదియే బ్రహ్మాండము. భగవంతులు;
మహద్వలనుండి పాపములవరకు కోరుక
ఈ శాశ్వతానందమే. ఆ భూర్భ
మూర్తిక ఈ అచ్యుతానందమున మునునగా
లేదో కాని పెరిగి పెద్దవాడైన తిరువార
అబాలునిపై మాత్రము ఈనాడు ప్రభావ
ముండు నని నా ప్రగాఢ విశ్వాసము. ఈ
భావమును ఒక్క పర్యాయమే చెప్పటలో
వారికి తనివి తీరదు. కనుక నే రెండవ చర
ణమున మూల 'లాలిపరమానంద' యనుట
జరగినది. ఈ పరమానందమే పై చెప్పిన
'అచ్యుతానందము. పేటి నిచ్చువాడు గోవిం
దుడు కనుక నే ఆ చరణము లాలిగోవిందా
అని పూర్తి చెయ్యడనది. పరమానంద
మన్నును గోవింద యన్నను ఒకటే, 'జో'
ఆనగా భూమి. భూమిక ఆనందము నిచ్చు
వాడు గోవిందుడు. అనగ స్వర్గ జగత్తునకు

ఆనందమునకు మూలమైనవాడు. ఆనంద
పర్యవసాయి అయినవాడు కూడ ఆతడే,
అతడే అచ్యుతానందుడు, అతడే పరమా
నందుడు, అతడే గోవిందుడు, మూడు
మాటలును ఒకే అర్థము నిచ్చునట్టివి.

ఇక రెండవ చరణము మాత్రము
తొలుప బ్రహ్మాండము తొట్టెగానించి
నాలుగు వేదముల గొలుసు లమరించి
బలువైన ఘటిరాజు పొన్ను గానించి
చెలులు దోలికయందు చేర్చిరించి

పాండిక నిజము మెల్ల సాంకేతిక
కథలలో కూడినది. ఇది విజులకు తెలిసిన
విషయమే. ఉదాహరణమునకు విష్ణుమూర్తి
ప్రతిమ చేయవచ్చు. ఆయన చేతిలోని గదా
పెక్కిములు, బలమునకి ములు. పద్మమునాన
నూచికిము. శంఖము, శాంతిసూచకము.
అట్టి విష్ణుమేనల కావలెను. అలాగే
జ్ఞాననంతమయినాయు కావలెను. ఆయన
జ్ఞానముల ప్రయోజనము ప్రపంచమునకు
శాంతిని చేకూర్చునది కావలెను. ఇది
విష్ణువు మూర్తి యందలి సాంకేతికము. అటు
లనే ఈపాదులో ఈ రెల్లి 'ఒకమూర్తి'
చిత్రణమును మన ఎదుట సుగమమన్నది.
బ్రహ్మాండమును తొట్టె గానించినది.
బ్రహ్మాండముకూడ ఇన్నోటి బ్రహ్మాండము
కాదుట ఆది. 'తొలుత బ్రహ్మాండము'
ఇదిట తొలుత యనగ కొన్ని వల సరస
త్వములకు పూర్వోపదని ఆర్థము కాదు.
'అశ్వక్త మయుల్ల' చుహచ్చక్తి వ్యక్త
రూపము దాల్చిన తొలిగడయ ఆతొలుతి.
ఈ సందర్భమున ఒక విషయము నుటంకిం
చుట అన్యాయము కాదని భావించును
అశ్వక్తైన శ్రీమన్నారాయణుని చిత్రము
చూడుడు. పాలసముద్రము, నానిపై శేష
తల్పము దానిపై నారాయణుండు ఆరని
సాధినుండ వెలుపడిన పద్మము, దానిపై,
అసీనుడైనబ్రహ్మ, వాని నాలు చేతులలో
వేదములు. ఇది మనకు కాన్పించెడి మన
మేధావులు చిత్రించిన నారాయణుని
సాంకేతిక రూపము. అని శేషుడు కాలము

నకు సాంకేతిక మని, విజ్ఞుల అభిప్రాయము.
నారాయణుడు మూలతత్త్వము, ఆతనిలో
అశ్వక్తమయిన 'సహ' వ్యక్తమగుట
కానంభ మే కాలారంభము.

ఆతడు కాలము నధినించినాడు. అనగ
అశ్వక్తము తొలుత జ్ఞానరూపమున వెలు
పడిన దట. ఆయే పద్మము. అందలి
బ్రహ్మగను ఆయన చేతియందలి వేద
ములు. ఈమూడు వస్తువులును జ్ఞానరూప
కిములు. నానినుండ సృష్టప్రక్రియను
గూర్చి కట్టినది. ఆయే బ్రహ్మ సృష్టికర్త
యనుట. ముక్తము పై అశ్వక్త మయిన
'సహ' వ్యక్త రూపమును నాలుగు సృష్టి
స్థితి సాంకేతికముగ శేషకాయ నూప
మున చిత్రింపబడినది. ఈ తొలి చిత్రము.
ఆచిత్రమును గూర్చి సుమారు 100
అనేక చిత్రములు వెలువడినవి. అందరికి
ప్రకృతి గాన మందలి స్థితి.

పై కిపరించిన తొలుతి బ్రహ్మాండము
తొట్టెయైనది. అనగా అందడ ప్రకృతి
తొట్టెగా నూపుకట్టినది. ఆ తొట్టెను
నాలుగు మూలల నాలుగు గొలుసులు
గరించుచున్నవి. ఆగొలుసు లాధారము.
తొట్టె నిలచియున్నది. అది వేదముల నేడి
గొలుసులు. అనగా జ్ఞాన రూపకిములు.
జ్ఞాన మూర్ధగముగ ఈసర్వి ప్రకృతి నిలి
చినది. ఇనట జ్ఞాన మనగ పుష్పకిముల
నుండి పరిగహించిన విషయ పరిజ్ఞానము
కము. పరబ్రహ్మ సంబంధమైన జ్ఞానము
లేక మోక్షజ్ఞాన మని యము. పైకోటలో
ముదట చెప్పిన అచ్యుతానంద జ్ఞాన మని
భావము. పదప ఆ తొట్టెలో శేషుడు
పొచ్చుగ మగనా డట. శేష-పొన్నును
గూర్చి పైన వివరించినది. అందుశ్రమన్నా
గాయ. మనికలె ఆతల్లి యుక్కు శిశువు
పకళించినాడు. ఆయాత్రిమూర్తి అబ్రహ్మాం
డమునే 'ఊమిదున్నదట' ఎంత చక్కని
భావన.

ఇక మూడవ చరణము పూర్తిగ
బ్రహ్మమైనట్టిది. మహా పతివ్రతి యగు

హరికథాపితామహుడే కాక - కవితావదూటీవల్లభుడు కూడ

- భాషాప్రవీణ శ్రీ ఏ. శ్రీరామమూర్తి, ఎం.ఎ., బి.ఇడి.

హరికథా పితామహుడనగానే వెంటనే స్ఫురణపడచేసేది శ్రీమదబ్బాదాది భట్ట నారాయణదాసుగారు. 'అటపాటల మేటి', 'సంగీత సాహిత్య సార్వభౌమ', 'శృంగార సర్వజ్ఞ' మొదలగు బిరుదులు, గజారోహణ, బ్రహ్మరథాది ఘనసన్మానములు నంది ప్రశస్తి కెక్కిన మహానుభావుడు దాసుగారు. (1) అదిభట్ట బహుభాషాకోవిదుడు. సంగీత సాహిత్యవిశాగ దుడు. అనన్యసామాన్య ప్రతిభవంతుడు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే పరివతానుగ్రహ పాత్రులైన మహావ్యక్తి.

ఇంతటి మహానుభావనికి కేవలం హరికథా పితామహుడుగా మాత్రము కీర్తి మిగిలినది. అంకితము, హరికథలు, రచించి, గానంచేసి, యావద్దేశంలో హరికథకు విశిష్ట స్థానం కల్పించినందు కాయనను హరికథాపితామహుడనడంకో ఆశ్చర్యం లేదు. కాని ఆయన రచించిన వివిధ సాహిత్య ప్రక్రియలలోని రచనలు చది

(14 వ పేజీ నిరువాయి)

అనఘాయాదేవిని ప్రకృతి ప్రేమకు తలద్రొక్కి రలచే ప్రోత్సహించబడి, త్రివిధాగ్రుణు పరీక్షింపబడినట్లు, కాని అభింధ సాత్విక తనను సాధించిన మరక్కెట్టి బ్రహ్మకృత సద్గతి మించినది త్వయిను దేగి లట్టి సత్త్వస్థి నొందిన బుద్ధివంతుడగు 'అనఘాయ' ఒడిలో శిశువులై ఆడి రట ఆత్రిమూర్తులు. హరికథా పితామహుడు ఆత్మల పాడినటుల ఈ చరణము వాచ్యముగ వివరింపబడినది. ఏజన్యలో నేను ఏనోమలే నోచినానో ఈ జన్యలో నాకు (మత్తు) లేనారు. ముగ్ధులముల నేలు ముమ్మూర్తులు అడ్డాలలో నేడు బిడ్డలైనారని అనందము.

(స శేషము)

విశే యీ మహాన నీషిని కవితా పితామహుడుగా కూడ భావించవచ్చు.

(2) నారాయణదాసుగారు హరికథ నే కాక, శ్రవ్య దృశ్య కావ్యములు, శతకములు, విమర్శలు, వ్యాసములు, అనువాదములు ము. సాహితీ ప్రక్రియలు సంస్కృతాంధ్రములలో రచించిరి.

దాసుగారి దృష్టిలో కవి సత్యనిష్ఠుడు. దయాగర్ధు చిత్తుడు, కవి మౌనమునై యింపవలెను. అంతేకాక

'కవిత్వ కృత్యియా గూర్తి;
కావ్య మేన చ్చరణి మే
న కి శిష్యస్త్వతో గ్రహః
కార్యకారణమో స్తయోః'

(కచ్చన సుతులు. పుట-49)

అని కవి వేదమూర్తియైన భగవంతుని వంటివాడని, కావ్యమతని సృష్టి యని నుడివి. అంకిత బాంధవునివలె ప్రతిభావంతుడైన కవి చిత్తుడుగా పరిగణింపబడుననియు, కావ్య మతని యంతరంగ శ్రీగంగా ననియు దాసుగారు యభిప్రాయులు.

దాసుగారి కవితప మృదయ మే గురువు. ఆయన సహజ కవితాకాలి. సహజ కవిత్వమనగా

'నాగి క మ్మొచ్చునన్ వచ్చునెకరశి
సాలపుగు కడుపులోని నూలువలెను
దబ్బునకీ దొర్ల పడుకొండదారమాడ్కి
సహజకవిత బయల్పడి సన్నుతిగను.'

(కచ్చన సుతులు-పుట-49)

అని చక్కని యుపమలతో తేటపరచిరి. ఆయన చెప్పినట్లే ఆయన కవితలో సహజత్వ ముట్టిపడుచుండును. కవితన మలవోకగా చెప్పబట్టుండును. వీరసారంగధర నాటకములో

చిలుకాలపై జల జల బాటు నెలయేటి
నీటిపై లకు ముకి దాటు జూచి
నానాట నలవాటు బూని మెల్లనఁ జేర
వచ్చు బింకల కూర్మ పాటు జూచి,
మడుగుల బెటలాడి బెడిదపు బొడ్డుల
బొలిమించు నేనుగ పాటు జూచి
దువ్వి ముద్దుగొనుచు వొడ్డ పులుల తోడ
నాటాడు చెంచెలి నీటు జూచి
వర్ణనము సెయిచున్ భూమివనము లందు
బంగళకంబుల పిట్టల పలుకులకును
స్వగము గట్టుచు తరులతాపం క్తులందు
పద్యములు వ్రాయు భిగ్గింబు పట్టు
నేపుడు?

అను నీ పద్యము వారి సహజకవితా శైలికి చిక్కని యుదాహరణ.

నారాయణదాసుగారు బహుభాషాకోవిదుడు. సతీకాపురమును గురించి సంస్కృత పారశీకాంధ్ర భాషలలో వారు రచించిన యీ సీసపద్యము వారి బహుభాషా కోవిదత్వమునకు తార్కాణము.

భ్రాజతే కుక్కుర శ్వేత్యర సూధవాలయా
స్యోనగ శృంఖల సాధాంతరేణ
హస్తిని మిషజ-వాచిబ్బమానబి
హీషస్తు సోషిక్త హీరసాల
రంభ మూర్ఖ్య-సాబహదుర్ది
చోటబి బ్రూల్ పెజంటురై వ్ర
చదువుల పుట్టిల్లు-చల్లగాలి స్వద
బిల్లు బాగ్ డ్డలి వెల్లెల్లె
మీటి పంటల బెంక కల్మయెడలంకి
బిస్తుటో నిన్గోడావరీ యాప్తి నీజె
మర స్వేజ వాల్లవాల్ మీర్జనాన
సతీకాపురం మస్త్రీ త్రివిష్టప మివ.
(మేలుబంతి - పుట 97)

అచ్చ తెను గంటే దాసుగారికి ఎనలేని ప్రేమ. వల్లమాలిన అభిమానం. అచ్చ తెనుగులో దాసుగారు 13 గ్రంథాలు

ప్రాసాద. 'అచ్చతెనుగు పలుకుబడి' అను పేర మంజరీ గ్రంథంలో అచ్చతెనుగు ప్రాసాదాన్ని వర్ణించారు. ఇంకా లఘు కృతి. 'తల్లి' అని లలితా సహస్ర నామ మునకు, ప్రతిపాదానికి వివరించి వెన్నుని వేయి వేల్చి వినకరి విష్ణు సహస్రనామము నకు ఏకరణాత్మకమైన అచ్చతెనుగు అను కాదము. ఇది ఒక ఘటితము. తెలుగు లాక్షణికులు చెప్పటయే తప్ప తెలుగు కవులెవరు ప్రయోగించని అర్థ సమృద్ధి ములలో దీనిని వ్రించి చాసుగారు తమ కవితా వైశిష్ట్యమును విశదపరచిరి. 'వేల్పు మాట' సులి పాత్రని తేట తెనుగు పలుకు బడిలో పాటముగా చాటబడిన తత్వ గ్రంథము. దీని పీఠిక చివర 'ఇందుదే దంకలలో నెదియైన నొకయంకెను, దలం చుకొని, యీ వేల్పుమాట పాత్రములో నెదియైన యొక పెడ తెచ్చి మీదినుండి క్రింది వరకు లెక్కింపబడిన యిరువదేడు బంతులలో చాదలించిన యంకె గల బంతి చదువు కొన్నప్పుడు తానను కొనిన పని యేమగునో తప్పక తెలియగలదు.' అని ప్రాసాద. పో 'మక్కుబ' లో ఋగ్వేద మునందలి ఎన్నిక చేయబడిన 311 ఋక్కు లకు పీఠిక వ్రాసిన కమ వగు నట్లు స్మరింపవలె. పీఠిక చచ్చతెనుగు పద్యములం దను పాదము కూడ చేసిరి. దీనికి ఋక్సంగ్రహముని పేర వేరు. 'మిమ్మ మిమ్మ' అనునది ఆయుర్వేదమునకు సం బంధించిన పరమాద్భుతమైన పరిశోధన. ఇది చాసుగారి వైద్య విశారదత్వమును తెలిపే గ్రంథము. 'నూలుగంటి' ప్రసన్న గద్య లో వర్చికూర్చిన నీతికథల నిధి. 'వ్యాస కథము' చాసుగారి ఆలోచనా శీలత్వము, అంతర్దృష్టత, ఊహాశీలము, వైమర్శక

దృక్పథములను తెలియజేయు భాషా సానస్వత విషయ సమీక్షణము. 'నీచు పలుకు వహి' అనునొక అపూర్వ నిఘంటు వును కూడ రచించారు. ఇందులో తమకు మాతృభాష కుందున్న ముఖ్యము, ప్రభుత్వమును చాసుగారు నిరూపించిరి. తెలుగు భాషయొక్క స్వభావము, సం స్కృతముతో వానికి గల భేదసాదృశ్య ములు, సంస్కృత శబ్దముల వలె కన్పట్టు తెనుగు నుడువులు, మొదలగు విషయము లెన్నియో బహుదాహరిణలలో నిండు నిరూపించబడినవి.

'నాటసారి', 'మేలుబంతి', 'పారకమ్' పీఠిక రచించిన 'ప్రబంధములు' పీఠికలో 'నాటసారి'ని చాసుగారు తన ప్రాసాద పచ్చిసువయసులో (21 సంవయసులో) తీర్చిదిద్దిరి. ఇది నిగూఢాంశ కావ్యము. 'మేలు బంతి' చాటు ప్రబంధము. 'తార కమ్' చాసుగారి గీర్వాణ స్థాయిని తెలియ జేయు ప్రౌఢ ప్రబంధము.

చాసుగారు సుమారు 20 శతకములు రచించిరి. ఇందులో కాశీశతకము, చంద శతకము. అను నీ రెండును సం స్కృతిక శతకములు, 'కందళితానంద మాలకంద ముకుందా' అను ముకుటములో ముకుంద శతకము. సతతము సంతస మునంగు సత్యవ్రతికన్ అనుమకుటములో సత్యవ్రతి శతకము, 'రెండు ప్రాగుడుతిండి మెట్టందు వేల్పు' అను మకుటముతో నీప పద్యములలో 'వేల్పువంద' 'సూర్యనారా యణా' అను మకుటముతో సూర్యనారా యణ శతకము పుష్పమంజరు శివశతకము రచించిరి.

దంభపురి ప్రహసనము. సారంగధర నాటకమును రచించి చాసు గారు తమ దృశ్యకావ్యాభివృద్ధిమును వెల్లడించిరి.

'గద్యం కఠినాం నికషం వదన్తి' అను నాశ్రితికి దీటుగా చాసుగారు గద్యలో 'జగజ్జ్యోతి' అను గ్రంథమును రచించిరి. ఇది సాంఘిక నామధేయమైన గ్రంథ రాజము. ఇది ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞాన వ్యాస సంఘము. దీనిని చదివిన 'జగజ్జ్యోతి'ని దర్శింపవచ్చు.

'నాశీం భజత గీర్వాణీం' అనుకొన్న శ్రీ ఆది భట్ట సంస్కృతిములో 'తారక మును' ప్రబంధమును. గండు శతకములను 'చిర విధ రాగ నవని కుసుమ చంజర' అను సంగీత శాస్త్ర గ్రంథమును, పుష్పమంజరీకము ముదలగు గద్యలు, చేసి గీర్వాణములో మేలి కవి ముని యని సంమతమైనాడు.

ప్రసాదానుబంధముగా 'నామొలుక' అను పేర తన స్వీయ చరిత్రను కూడా వ్రాసుకొన్నారు. ఈ గ్రంథము 'చాసు గారి సాహిత్య, సంగీత వ్యక్తిత్వములకు, దర్పణము వంటిది.

మొత్తము మీద చాసుగారు అర్థశత మునకు పైగా గద్యలు చేసిరి. ఇందులో హరికథలు, హరికథలు, శతకములు, ప్రబంధములు, గూపకములు. అనువాద ములు, గద్యలు, నిఘంటువు, పరిశోధనలు మొదలగు వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలు గలవు. ఈ ములన్నియు చదివిన కేవలము 'హరికథా విజ్ఞానుడు' కాదు, కవితా వహూతి వల్లభుడు కూడా అని అంటే అతి శయ్యోక్తి కాదని పస్తుంది.

* స్వీకారము *

రాసుకీడ. గీతా భిక్షువందన, 1247 గాంధీపురం - 1, రాజమండ్రి - 3, వారు ప్రచురించిన సరళవచనము. 1¹/₈ డెమియైజు 24 పుటల గ్రంథము. అమూల్యము.

యమ నియమాది యోగమహి

తాత్పర్యములైన మునీంద్రులున్ విరో

ధమునఁ దలంచ చైద్య వసు

ధావర ముఖ్యస్పృహల్ ఫణేంద్రభో

గములన నొప్పు బాహువులు

గల్గిన నిన్ను భజించు గోపికల్

క్రమమున నేమునున్ సరియ

కామ భవత్కృప కంబు జోదరా !

సమాలోచన 3,4,5,6,7,8 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20, 12, 15, 15,15 రు.లు ఎం. ఓ.

చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి రిజిష్టర్లు పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. టి. కాలేజి,

6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),

రాజమండ్రి-1.

